

**EVOLUTION OF THE IMAGE OF THE DEVIL IN ART:
A COMPARATIVE ANALYSIS**

**ЕВОЛЮЦІЯ ОБРАЗУ ДИЯВОЛА В МИСТЕЦТВІ:
КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ**

Zheleznyak D. S. Железняк Д. С.

*4th year Student студентка IV курсу
Educational and Scientific Institute Навчально-науковий інститут
of Philosophy and Educational Policy філософії та освітньої політики
of Mykhailo Dragomanov Українського державного
Ukrainian State University університету імені
Kyiv, Ukraine Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Протягом життя ми знаходимося в оточенні образів, які несуть у собі особливе символічне навантаження. Кожного дня ми проходимо повз рекламні біл-борди й навіть не замислюємося, який саме сенс вони приховують. Проте часи йдуть і змінюється людське сприйняття того чи іншого образу. Те як бачили та що відчували люди, дивлячись на картину 100 років тому, може кардинально відрізнятись від сприйняття сьогодні. У даній статті я пропоную розглянути трансформацію образу Диявола періоду середньовіччя та сьогодення, але для початку потрібно розібратись з основними поняттями: «Образ» та «Диявол»

В енциклопедичному, ілюстрованому тлумачному словнику-довіднику ми можемо знайти таке визначення: «Художній образ – один з найважливіших термінів естетики та мистецтвознавства, що використовується для позначення зв'язку між дійсністю і мистецтвом та найбільш концентровано відображає специфіку мистецтва в цілому; специфічна, властива мистецтву форма відображення дійсності, що виявляє загальне через конкретне, індивідуальне, яке виникає у творчому процесі митця і втілюється в матеріальній формі». У цьому ж довіднику Пасічний А.М. зазначає, що художній образ – це форма відображення (відтворення) об'єктивної дійсності в мистецтві з позиції певного естетичного ідеалу [4, с. 508]. У своїй роботі «Теоретичні засади пізнання художнього образу» Юрій Максименко та Дмитро Синенький дійшли до висновку, що художній образ – це завжди образ перетвореної відчуттями, емоціями та мисленням реальності, її естетичне узагальнення і специфічна модель [3, с. 141]. На основі цих визначень я буду проводити дослідження

Диявол, Діаболос, Сатана, Люцифер, Вельзевул – це лише мала частина імен чорного ангела. За кілька століть люди давали йому все більше і більше позначень. З давен люди боялись його, погрожували їм, а хтось і поклонявся йому. Те скільки імен людство присвоїло цьому створінню, дає розуміння нам, що він був знайомий їм чи не в кожному епоху, а те як імена відрізняються показує нам, що й образ його змінювався. Пропоную переглянути трансформацію його образу через візуальне мистецтво.

Протягом Середньовіччя, образ диявола зазнав еволюції від інтерпретації злого духа народу, перетворюючись у метафізичний початок, який визначав роль людини та світу. Отримавши самостійний метафізичний характер, диявол зайняв своє місце в онтологічній категорії та став невід'ємною складовою моральної філософії. Його роль у моралі вплинула на розвиток схоластики, зокрема на аргументи щодо автономії суб'єкта та дискусії про свободу волі людини [7, с. 7].

У середньовічній культурі образ диявола отримав більш конкретні та стереотипні сьгодні риси, такі як роги, хвіст та копита. В цей час сатана стає об'єктом страху і представляється як ворог людства, що повинен випробувати та спокушати людей, як колись спокусив Єву зірвати заборонений плід [2, с. 140].

Починаючи з XI століття, під впливом народних оповідань, диявол перетворюється на чорне створення, яке поєднує у собі як людські, так і тваринні риси. Він зображується як чорний, рогатий і з волосистою зморшкуватою шкірою. Схожих під опис створінь ми можемо бачити на картині 1487 року «Муки святого Антонія», яку приписують до ранніх робіт Мікеланджело. На картині 9 волохатих, твариноподібних істот обвили святого з усіх сторін та намагаються роздерти його на різні частини [6, с. 154]. Також можемо привести до прикладу картину Михаеля Пахера «Угода з Дияволом Феофіла Аданського», яку приписують до робіт 15 століття.

Цей особливий образ швидко стає типовим для романського та готичного стилів, особливо в прикрашанні храмів. Наприклад фреска з зображенням антихриста 14 століття з абатства Помпоза, біля італійського міста Кодигоро. На ній ми можемо побачити людиноподібну істоту з рогами бика, що тримає у роті двох людей.

Пізнє середньовіччя зіграло важливу роль у закріпленні віри в Темного Ангела. В цей період з'явилася література, живопис і народні легенди, які посилювали переконання про існування Сатани серед суспільства. Проте в філософському середовищі роль диявола, навпаки, знижувалась, завдяки впливу номіналізму. Номіналісти відкидали реалізм та надавали абстрактним поняттям більше реалізму чим вони надавали абстрактному ще більш абстрактний статус. Це зводило до

незначності категорії зла і добра, які також підпадали під критерій абстрактних понять. Однак після епохи номіналізму настав розвиток християнського містицизму, який базувався на особистому досвіді та інтуїції. Значний підйом містицизму відбувся з другої половини XIII століття. Божественне стало дзеркалом диявольського. Для містиків Люцифер втілював собою «ніщо», пустоту, яка тільки заважає людям, створює ілюзії та є ознакою безсилля. Філософія містиків зосереджувалась на благодаті, ігноруючи присутність диявола [5, с. 248].

У сучасному світі образ диявола може мати різні значення та інтерпретації, від класичного представлення до більш абстрактного чи символічного. Сучасний кінематограф особливо звертає нашу увагу на образ Люцифера та надає глядачам різні кути бачення щодо грішного ангела. Усім відомий серіал «Люцифер» представив нам абсолютно новий образ диявола. Перед нами постає красивий чоловік у людській подобі, який має гарне почуття гумору, емоції, власні проблеми та зовсім не схожий на тих створінь з фресок епохи середньовіччя чи Носферату. Навпаки, його практично не відрізниш від звичайної людини, але схожість все одно є. Антропоморфна сутність диявола у телесеріалі підкреслюється неодноразово та суперечить традиційному уявленню про прототипові зооморфні риси цього персонажу, на кшталт наявності в нього рогів та хвоста [1, с. 37]. В кінці кожного сучасного фільму чи серіалу Люцифер повертається у свій звичний та моментами стереотипний вигляд знову стаючи схожим на зображення середньовіччя.

Порівнюючи образ Диявола середньовіччя з його образом сьогодні, ми бачимо великі візуальні та моральні зміни. Якщо раніше його зображували гидким, страшним, несучим нещастя виродком, що пішов проти батька та уособлює у собі тільки зло, темряву, заздрість та спокусу, то сьогодні його представляють більш людяним. Він залишає в собі деякі негативні риси, веде бесіди як змії-спокусник і перетворюється на монстроподібну істоту, але він тепер уособлює у собі безстрашність, свободу, чорний гумор та байдужість на думку інших.

Отже, можемо сказати, що якщо раніше Диявола використовували як приладдя для отримання певних дій від людини за допомогою страху, то сьогодні нам пропонують альтернативу. Тепер Люцифер не є повним уособленням зла, його зображенням надають моральний контекст, що змушує замислитись чи не ходимо біля Диявола ми, а можливо ховаємо його у собі.

Література:

1. Карімова А. П. Образ головного героя в американському телесеріалі «Люцифер» – Херсон, 2021 – 37 с.

2. Лукашенко А. І. Образ диявола в першій половині другого тисячоліття: історичний аналіз – Одеса, 2015. – 140 с.
3. Максименко. Ю., Синенький Д. Теоретичні засади пізнання художнього образу, 2009. – 181 с.
4. Пасічний А.М. Енциклопедичний, ілюстрований тлумачний словник-довідник – Одеса, 2005.-508 с.
5. Рассел Б. Історія західної філософії, 2002. – 248-261 с.
6. Юрченко М. О Новації художників високого ренесансу у зображенні диявола – Маріуполь, 2021. – 154 с.
7. Яворська Є. Р. Метафізичні аспекти образу Диявола в західнохристиянській середньовічній філософії – Київ, 2021. – 7 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-79>

FEATURES OF THE OPTICAL ILLUSION IN EL SEED ART PROJECT “PERCEPTION”

ОСОБЛИВОСТІ ОПТИЧНОЇ ІЛЮЗІЇ В МИСТЕЦЬКОМУ ПРОЄКТІ ЕЛЬ СІДА «СПРИЙНЯТТЯ»

Karim N. Karim H.

*Postgraduate Student at the Department
of Theory and History of Arts
National Academy of Fine Arts
and Architecture
Kyiv, Ukraine*

*аспірантка кафедри теорії
та історії мистецтва
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
м. Київ, Україна*

В ХХІ столітті відкрились можливості для творчих експериментів з ісламською каліграфією у напрямку вуличного мистецтва, пов'язано це насамперед з позитивним сприйняттям громадськості. За останні роки з'явилась низка каліграфічних стінописів в громадських місцях Лівану, Тунісу, Йорданії, Саудівської Аравії та інших країнах світу. У творчості найяскравіших представників вуличного мистецтва, таких як Вінсент Абаді Хафез (Vincent Abadie Hafez aka Zepha), Мохамед Кілані Тбіб (Mohamed Kilani Tbib aka Inkman), Язан Халвані (Yazan Halwani), Саджад Мустафа (Sajjad Mustafa), Фатіма Аль-Шаршані (Fatima Al-Sharshani) присутнє поєднання арабської писемності з латиницею, портрети з написами та різноманітні абстрактні каліграфічні композиції. Як правило, автори використовували для створення одну чи обмежену кількість фронтальних поверхонь для однієї композиції. Феноменом в